

LUCRĂRI DE CONSERVARE, RESTAURARE ȘI AMENAJARE LA ANSAMBLUL BRÎNCOVENESC DIN RÎMNICU SĂRAT

arh. AUREL TEODORESCU

Pentru călătorul care străbate zona centrală a orașului Rîmnicu Sărat, obiectivul important cu caracter turistic, ce ar trebui să-i polarizeze interesul, este ansamblul de arhitectură medievală, unul dintre cele mai valoroase ale perioadei brîncovenești construite în zona Buzăului.

Realizat la finele secolului al XVII-lea de către spătarul Mihai Cantacuzino, în prima parte a domniei lui Constantin Brîncoveanu, ansamblul era format dintr-o serie de clădiri ce adăposteau chiliile, cuhnia, trapeza, precum și alte anexe cu caracter gospodăresc, astfel așezate încît închideau o incintă de formă dreptunghiulară ale cărei laturi măsurau 50×80 m. Pe latura de vest a incintei se află Casa Domnească, singura construcție a ansamblului care avea și etaj. Către exterior, zidurile incintei erau prevăzute cu turnuri de pază, dispuse la cele patru colțuri ale incintei, precum și pe mijlocul fiecărei laturi. Turnul de pe latura de vest, în imediata apropiere a Casei Domnești, folosea ca belvedere, fiind construit, la par-

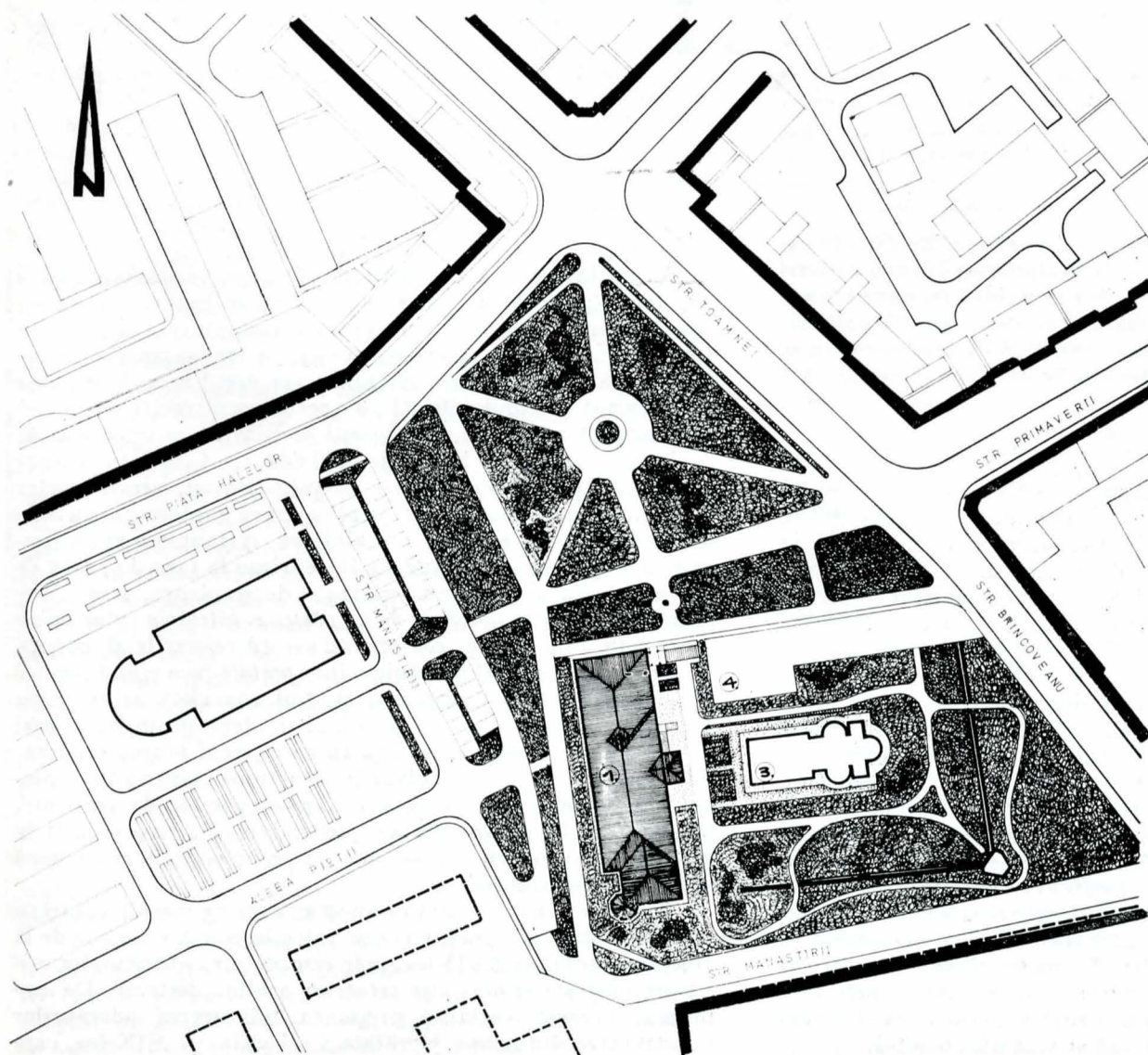
tea superioară, cu arcade sprijinite pe frumoase coloane de zidărie.

În centrul incintei, așezată pe axul compozițional longitudinal, se afla biserica, conform schemei de compunere specifice a tuturor ansamblurilor ridicate în perioada domniei lui Constantin Brîncoveanu.

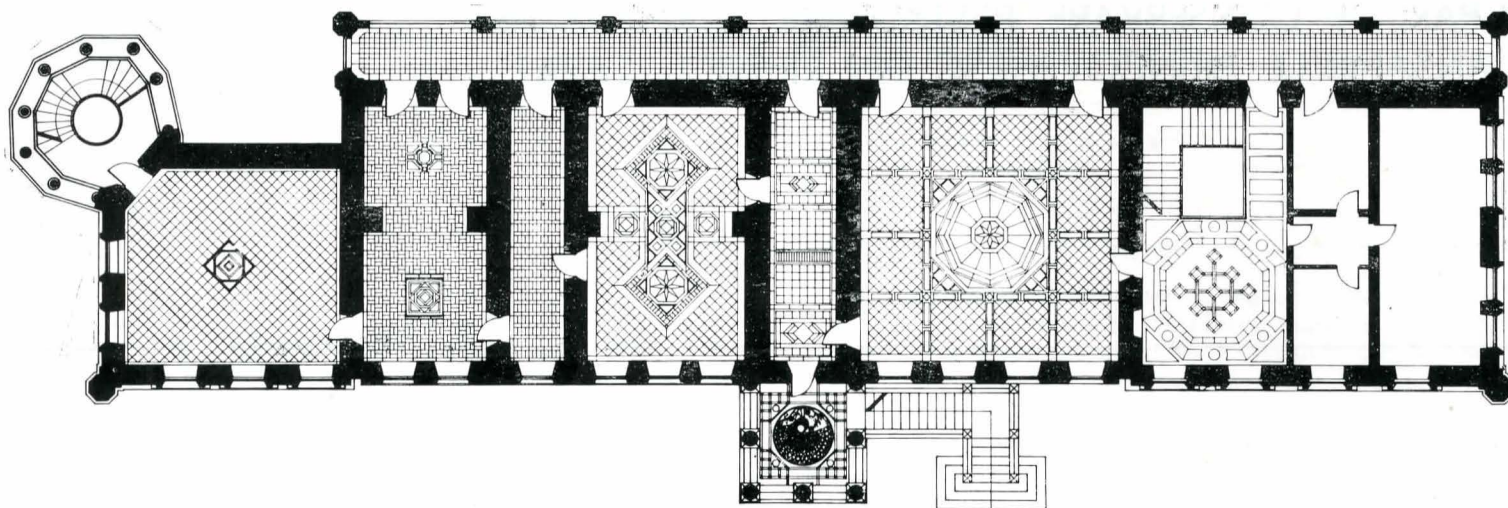
Realizarea ansamblului marchează o etapă importantă în evoluția arhitecturii noastre din această zonă a țării, reprezentînd, atît în ceea ce privește compoziția generală, cît și a elementelor de detaliu, un punct de apogeu, datorită echilibrului general al volumelor, și tratării plastice a părților decorative. Atrage mai ales atenția fericitul echilibru dintre sistemul general decorativ și dispoziția acestuia în raport cu ierarhia funcțiunilor constitutive ale ansamblului.

Din acest punct de vedere, refacerea, executată după cutremurul din anul 1802, determină o transformare care se îndepărtează de caracterul unitar al tuturor construcțiilor, precum

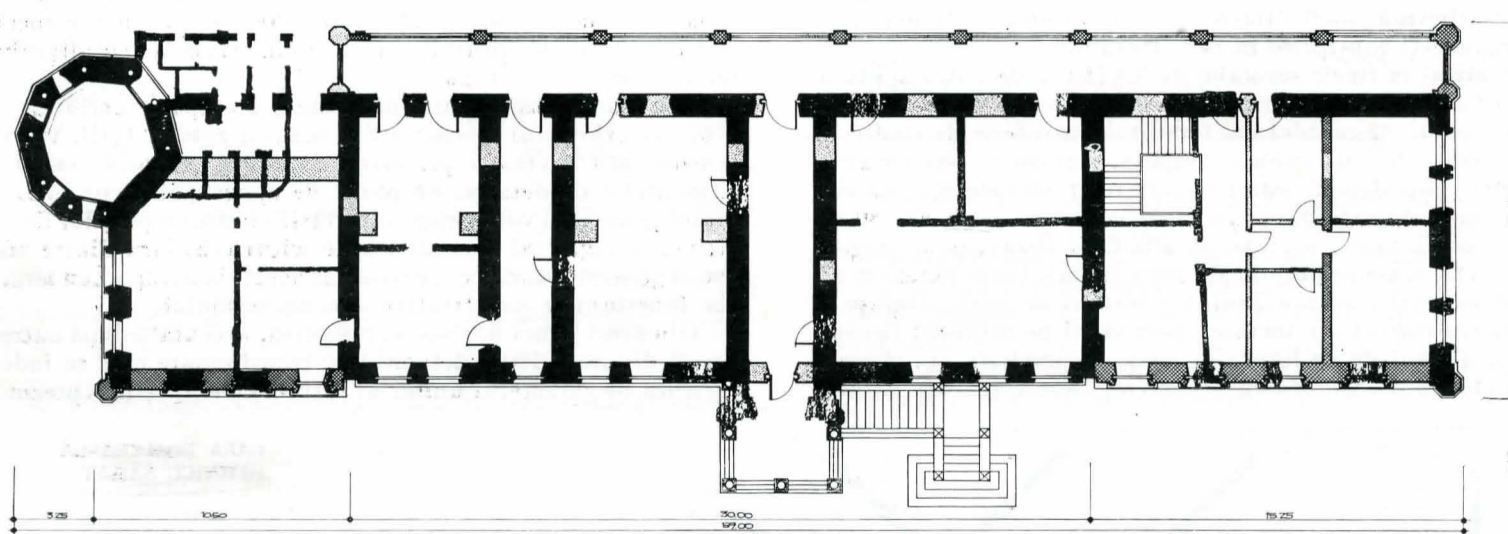
CASA DOMNEASCĂ
RÎMNICU SĂRAT

1. Plan de ansamblu

Plan pavimente etaj

■ zidărie sec. XVII
 ■ zidărie sec. XIX
 ■ refaceri zidărie
 ■ demolări zidărie

Plan amenajare etaj

și de echilibrul volumetric ce pune în valoare funcțiunile caracteristice. Astfel, vechii Case Domnești i se adaugă corpuri noi de construcție, destinate noilor funcțiuni cu caracter administrativ și un geamlîc, pe latura de vest, specific arhitecturii din prima jumătate a secolului al XIX-lea, dar care se îndepărta foarte mult de caracteristicile plastice ale arhitecturii brîncovenesti.

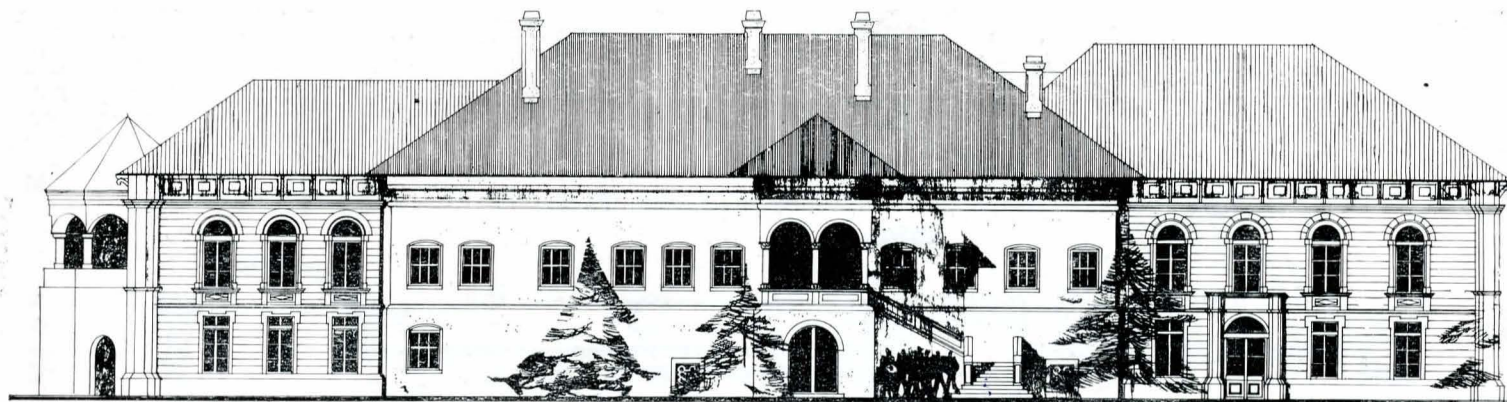
În momentul de față, întregul ansamblu, dar mai ales laturile de vest și sud, precum și Casa Domnească se găsesc într-o avansată stare de ruină. Astfel, multe dintre zidurile interioare sînt prăbușite; bolțurile și plafoanele nivelului principal sînt complet desfăcute, iar învelitoarea adăugată — probabil după 1950 — este parțial deteriorată, ceea ce facilitează pătrunderea apelor rezultate din precipitațiile atmosferice, contribuind în mare măsură la accelerarea procesului de degradare generală. În acest proces de degradare, un rol nu lipsit de importanță au avut și modificările determinate de schimbarea funcțiunilor care s-au materializat mai ales la dimensiunile și formele ferestrelor sau ușilor interioare și a felului cum acestea au fost executate din punct de vedere tehnic. De asemenea, modificările rezultate din acțiunea de „modernizare” a clădirii, prin introducerea de elemente de confort tehnic (instalații de apă, electricitate, încălzire, canalizare), au avut darul să faciliteze procesul general de ruinare a edificiului.

Din analiza efectuată de către specialiști, s-a constatat că „efectele cutremurului din martie 1977 au fost de mai mică importanță” față de distrugerile provocate de diverșii beneficiari. Această stare de ruinare caracterizează și zidurile ca și turnurile de pază de pe laturile de sud și vest ale incintei.

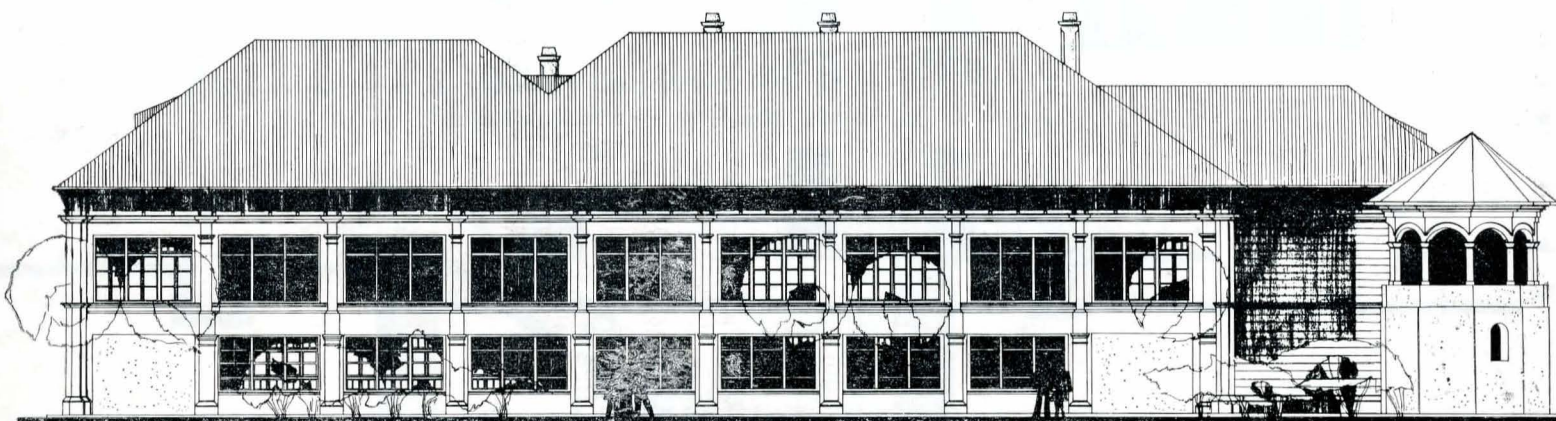
Avînd în vedere starea actuală a întregului ansamblu istoric, forurile locale de partid și de stat au hotărît începerea unor lucrări de ocrotire, conservare și restaurare, eșalonate în timp, a întregului ansamblu, precum și amenajarea ambientală a spațiului incintei. Acțiunea are drept scop integrarea în circuitul cultural-educativ a acestor construcții, ele fiind destinate să adăpostească Muzeul și Biblioteca orașenească.

Prin decizia luată în aprilie 1980 de către Comitetul executiv al Consiliului popular al județului Buzău, aceste lucrări de repunere în circuitul de folosință publică a întregului ansamblu trebuia să înceapă cu consolidarea, restaurarea și amenajarea Casei Domnești. Studiile întreprinse la faza de „notă de comandă” au propus două variante de rezolvare. Prima variantă se dezvoltă pe ideea de a „păstra construcția în actualele coordonate volumetrice, considerîndu-se că refacerile și adăugirile de după anul 1802 trebuie interpretate ca o etapă istorică de construcție”. De asemenea, studiul considera și accentua faptul că volumul actual al clădirii oferă posibilități mai ample pentru adaptarea și funcționarea unui muzeu modern; de asemenea, că prin rezolvările structural constructive, precum și unele finisaje corespunzătoare epocilor de realizare, se pot pune în valoare tocmai elementele plastice — atît în interior cît și în exterior — cu totul caracteristice celor două etape de construcție.

Cea de-a doua variantă propusă se bazează pe ideea restaurării și reconstruirii integrale a etapei inițiale, adică a aceleia de la finele secolului al XVII-lea, prin completarea elementelor originare păstrate și mai ales refacerea acelor distruse. De asemenea, această variantă propunea înlăturarea adaosurilor constructive din prima jumătate a secolului al XIX-lea, care

Fațada de est

Fațada de vest

împiedică prin existența lor o cît mai completă valorificare a arhitecturii brîncovenesti, cu tot ceea ce îi este caracteristic.

Lucrările de reconstituire propuse prin această variantă se bazează pe datele obținute din cercetarea monumentului. Trebuie subliniat că în ciuda distrugerilor și mai ales a transformărilor suferite în timp, se păstrează încă martori concludenți care să susțină o acțiune de reconstituire integrală. Ipoteza s-a bazat pe ideea de a reda județului Buzău un important monument al arhitecturii brîncovenesti, știindu-se că, în această zonă, multe dintre monumentele acestei epocii au dispărut. Refacerea importantului ansamblu ar fi constituit — în această formă — o mărturie a arhitecturii timpului pe aceste meleaguri și mai ales a felului în care forme și sisteme constructive tradiționale au fost preluate și adaptate de meșterii locali.

Trebuie însă subliniat faptul că această variantă ar fi valorificat spații cu o suprafață totală de cca 495 mp, pe cînd prima variantă ar fi dat posibilitatea desfășurării noilor funcțiuni pe o suprafață de aproximativ 1 050 mp.

Sedintele de avizare, atît în cadrul forurilor locale, ca și în Comisia Centrală a Patrimoniului Cultural Național, au scos în evidență posibilitățile de valorificare ale primei variante, opțiunile fiind aproape în unanimitate exprimate pentru această soluție. De asemenea, s-a hotărît ca restaurarea și reamenajarea să se execute pentru întregul Complex, în trei etape. În prima etapă se va restaura întreaga latură de vest (Casa Domnească), în a doua etapă, laturile de est și sud, iar în ultima, latura de nord care, în momentul de față, adăpostește colecțiile de pictură și Biblioteca orașenească.

Proiectul, întocmit și prezentat în numărul de față, propune conservarea, restaurarea și reamenajarea laturii de vest, adică prima etapă din planul de restaurare a complexului. Aceste lucrări urmăresc — după cum s-a arătat și mai sus — principiile primei variante, care propune:

- reconstituirea planimetriei originare la cele două nivele ale construcției, prin demolarea unor ziduri despărțitoare ulterior executate și refacerea zidurilor vechi, pe baza martorilor păstrați și identificați prin lucrările de cercetare arheologică executate în anul 1977;

- reconstituirea volumetrică a tuturor spațiilor interioare, prin refacerea bolților prăbușite, într-un sistem constructiv care ar putea fi diferit de acela originar; în proiect s-a adoptat un sistem ușor — rabiț din beton armat, elementul de rezistență avînd o grosime de numai 6 cm;

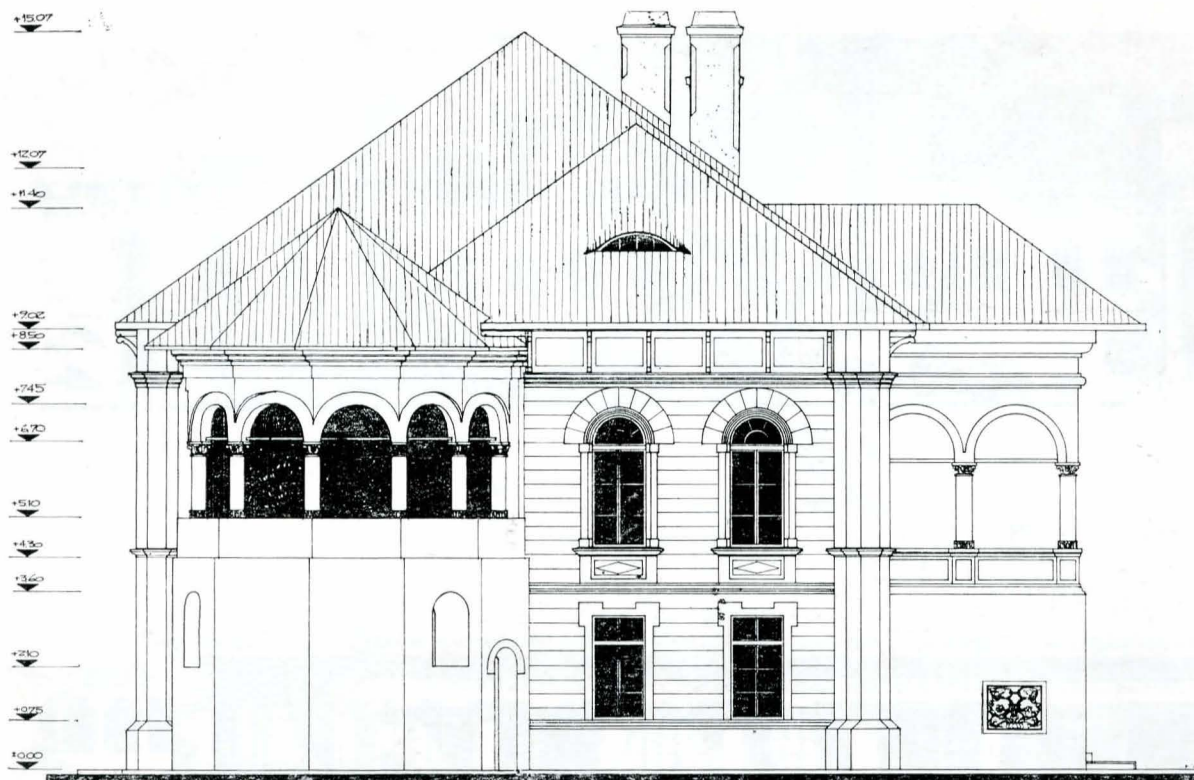
- reconstituirea golurilor originare de uși și ferestre, ușor de realizat, deoarece la cercetarea monumentului s-a găsit una din ferestrele inițiale, zidită doar la exterior și interior, golul păstrînd nu numai forma și dimensiunile, ci și tîmplăria originară, după cum se poate vedea în fotografie;

- refacerea integrală a tîmplăriei interioare și exterioare pornind de la fereastră înzidită găsită și de la studierea comparativă a formei, dimensiunilor și sistemelor constructive ale acestora la alte construcții similare ale epocii; proiectul a avut în vedere mai ales Palatul de la Potlogi, care la o cercetare atentă dezvăluie elemente arhitecturale asemănătoare;

- refacerea tuturor detaliilor de zidărie, cu modenatura specifică și detalii de structură, care vor crea interiorului ambianța caracteristică epocii brîncovenesti; aceste stucaturi ar marca ancadramentele ușilor, ca și zonele de intersecție a plafoanelor boltite cu zidăriile verticale, punctînd, de asemenea, unele zone importante ale pereților din punct de vedere decorativ;

- refacerea pavimentelor pe baza unor descrieri și documente mai vechi în intenția de a sublinia și a întregi din punct de vedere plastic interiorul; pardoselile vor fi refăcute cu cărămidă, special dispusă pentru a se alcătui un joc geometric decorativ, zona centrală fiind marcată, fie printr-un desen deosebit, fie prin schimbarea materialului — piatră în loc de cărămidă; fiecare din încăperile aparținînd construcției brîncovenesti va primi un paviment în funcție de destinație, creîndu-se o diferențiere de valoare decorativă între acestea și cele aparținînd adăugirilor din secolul al XIX-lea;

- construcția care completează spațiile Casei Domnești la nord ca și la sud pînă la zidurile de incintă, inclusiv coridorul cu geamlîc aflat pe fațada de vest, să se păstreze în forma și cu elementele ce-i sînt caracteristice. Sînt menținute actualele diviziuni interioare, propunîndu-se doar modificări minime, care să permită dezvoltarea în optime condiții a noilor funcțiuni; zona de nord va fi rezervată intrării și primirii publicului, cu funcțiunile anexe caracteristice, precum și unora din funcțiunile administrative și de cercetare-conservare a muzeului, iar spațiile din zona de sud de vechea Casă Domnească vor fi integrate ansamblului sălilor de expunere; arhitectura interioară a acestora va fi mai simplă, păstrînd însă caracteristicile epocii, pentru a se remarca, și în acest fel, edificiul principal originar;

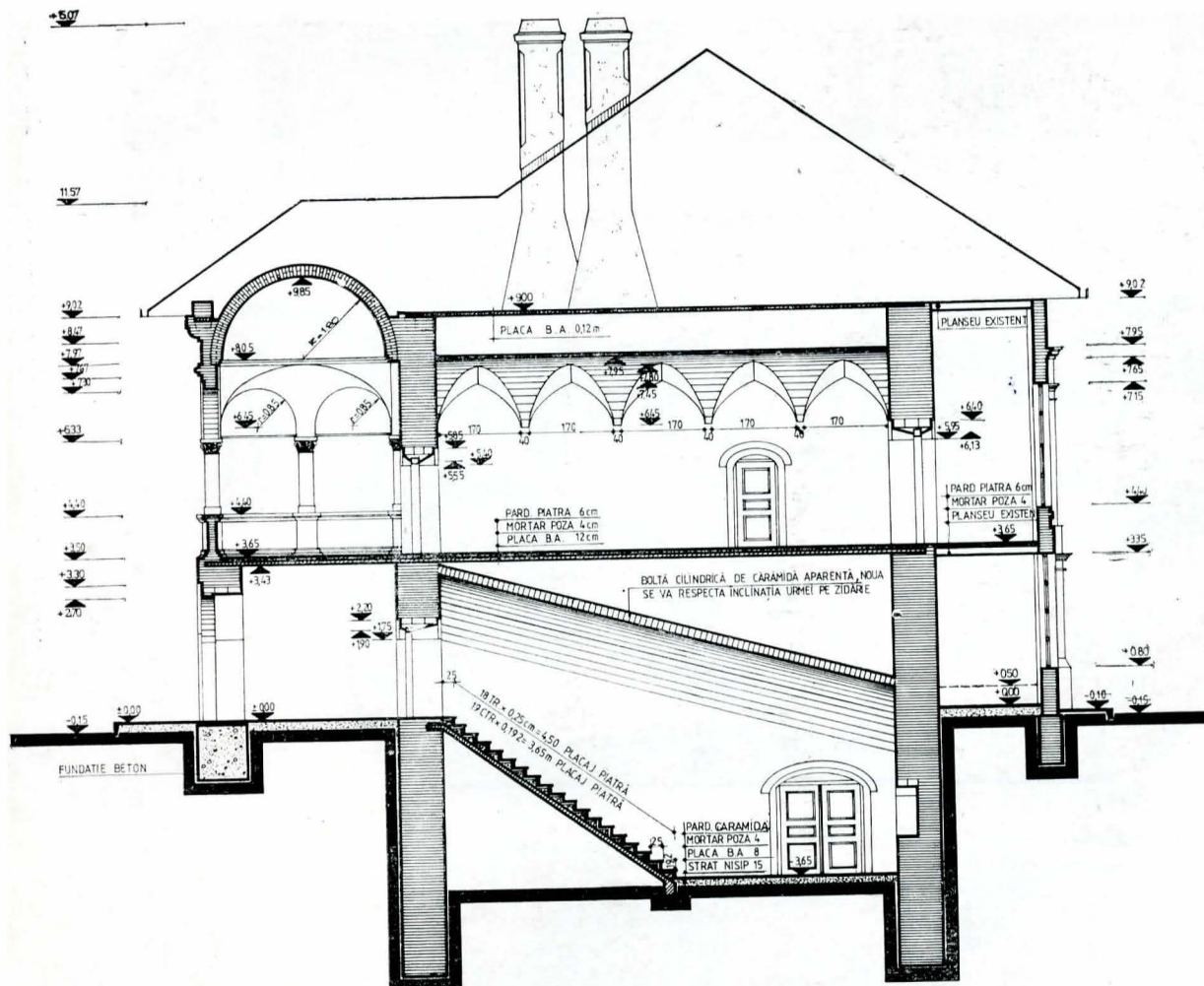
Fațada de nord

— soluția de consolidare propriu-zisă, atât a vechii Case Domnești, precum și a adăugirilor executate în secolul al XIX-lea, să restabilească capacitatea portantă a zidurilor originare, prin unele intervenții cu caracter local, ca de exemplu plombe în zonele cu dislocări accidentale; injectări cu mortare speciale pe traseul unor fisuri mai profunde, precum și crearea unui sistem de legături orizontale menit să asigure coordonarea tendințelor diferite de deplasare a elementelor verticale; în acest sistem vor fi realizate planșee din beton armat peste ambele nivele, precum și centuri și grinzi cu rol de tiranți atât perimetral cât și transversal.

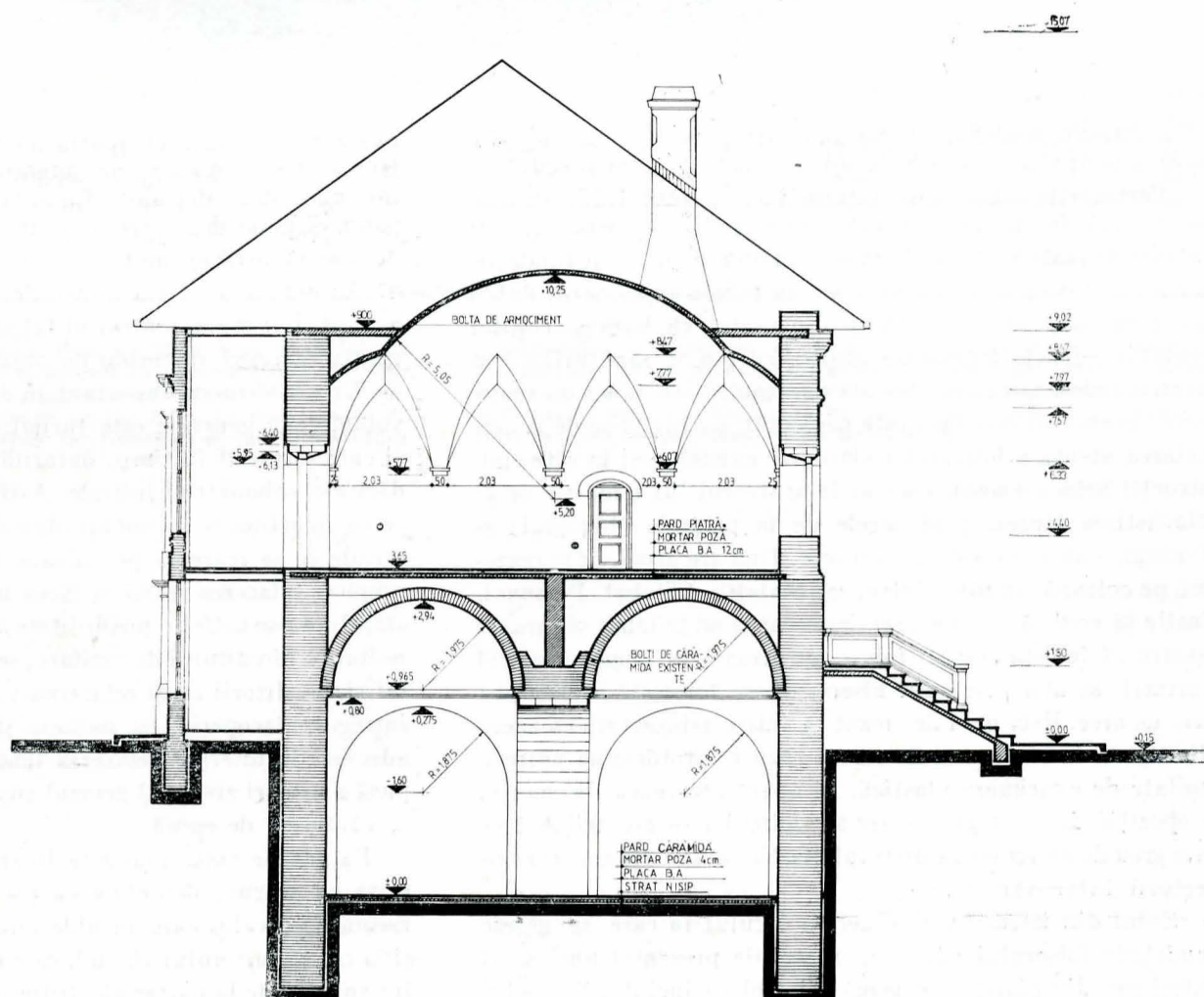
În ceea ce privește refacerea bolților de peste nivelul principal, azi prăbușite, nu s-a ales un sistem constructiv ci unul „sugerativ”, preferându-se, de asemenea, soluția unui rabot din beton, rezolvare ușoară, necostisitoare; această rezolvare a apărut ca logică din modalitatea de structurare a sistemului general care, așa cum s-a arătat mai sus, se bazează pe ideea redării capacității portante a zidărilor.

Proiectul propune și desfacerea completă a șarpantei cu refacerea astfel încât, prin schimbări de pante ale învelitorii,

să se pună în valoare zona centrală, Casa Domnească, care, în mod cert, a avut o învelitoare cu pante mari, ceea ce contribuia la realizarea unei volumetrii cu totul specifice; se creează o diferențiere între învelitoarea din zona centrală și învelitoarea din zona de nord și sud — adăugate în secolul al XIX-lea — marcând astfel și mai sugestiv vechea construcție. Folosind același material de învelitoare și „apropiind” pantele s-a obținut totuși o unitate din punct de vedere plastic. La acestea contribuie în special refacerea coșurilor de fum ale vechii construcții, refacere care a avut ca punct de pornire studierea aceluiași elemente atât la Potlogi cât și la Mogoșoaia. Pentru a preveni unele accidente care ar rezulta din eventuale mișcări seismice, mișcări care cu regularitate au determinat prăbușirea coșurilor, s-a adoptat soluția de „cutie nedeformabilă”, realizată din beton armat, coșurile având doar o funcțiune „plastic-estetică” și nefiind folosite ca elemente finale de evacuare a fumului din sobe sau șeminee, încălzirea întregului ansamblu fiind rezolvată prin calorifere ale unei centrale proprii.

Secțiune transversală 1—1

Secțiune transversală 2—2

Proiectul acordă o atenție deosebită studiului de refacere a fațadelor care, datorită celor două perioade de realizare, prezintă numeroase dificultăți, mai ales în efortul de refacere corectă a elementelor de detaliu — în special modernarea briu-

lui, a cornișei generale. Pentru rezolvarea corectă a acestora s-au creat, la limita de departajare a epocilor de realizare, două șlițuri verticale care, prin pauza ce o realizează în desfășurarea planurilor fațadei, permit o oprire și o reluare corec-

Detaliu capitel

tă a întregii modenaturi. S-a păstrat apareiajul caracteristic arhitecturii veacului al XIX-lea în zonele de nord și sud.

Cercetările arheologice întreprinse, în anul 1977, au scos la lumină fundațiile foisorului principal, amplasat în axul fațadei de răsărit a Casei Domnești. Din dimensiunile fundațiilor s-a dedus că acest foisor avea, la partea superioară, dublă arcatură susținută de coloane din piatră cu bază și capitel sculptate. Unele fragmente găsite, cu ocazia săpăturilor, au permis redesenarea, cu destulă ușurință, a coloanei de susținere. În studiul care însoțește proiectul, pornindu-se de la cercetarea atentă a foșoarelor similare, existente și la alte construcții brîncovenești, cum ar fi pridvorul lui Dionisie de la Mănăstirea Hurez, pridvoarele de la palatele Mogoșoaia și Potlogi, s-au propus două variante. Una are arcul, ce se reazemă pe coloană, în plin cintru, iar cealaltă, trilobat. Personal, înclin să cred că arcul era semicircular și nu trilobat și aceasta pentru că în fața acestui foisor, pe același ax longitudinal al incintei, se află pridvorul bisericii care folosește același sistem de arce. Este greu de crezut că într-o arhitectură ca aceea din epoca brîncovenească, care a năzuit întotdeauna către o unitate de exprimare plastică, să apară asemenea disonanțe; o opoziție de acest gen — arc semicircular — arc trilobat — este greu de imaginat în sistemul plastic compozițional al arhitecturii brîncovenești.

Zidul din imediata apropiere a locului în care se găsesc fundațiile foisorului păstrează urme ale prezenței unei scări exterioare din piatră care leagă foisorul cu incinta. Proiectul propune refacerea acestei scări, folosind-o pentru o intrare principală la nivelul superior al muzeului.

Pentru a valora acest accent al compoziției plastice a fațadei principale — foisor-scară — realizarea acesteia s-a pro-

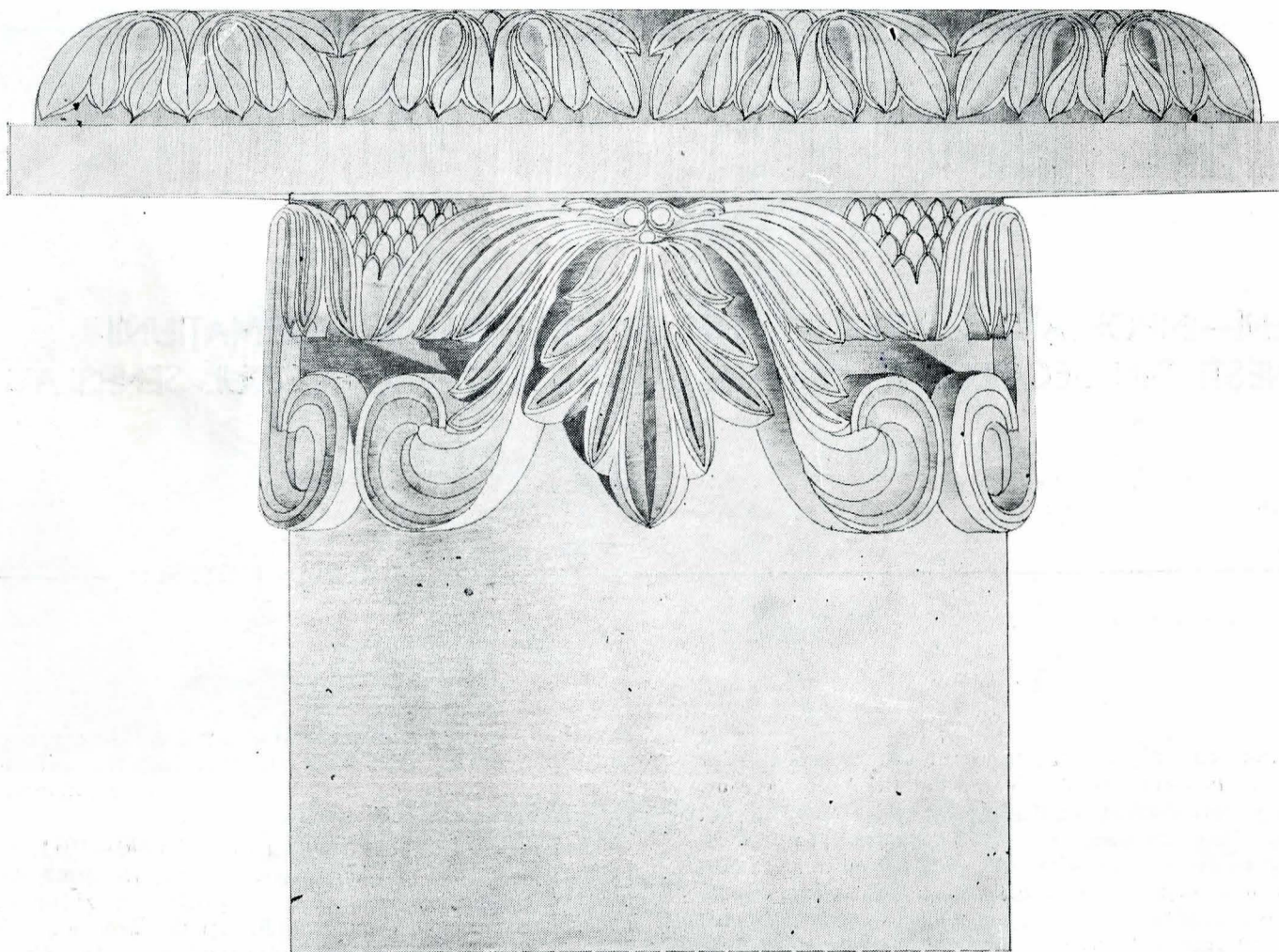
pus a fi executată cu piatră, reluându-se unele detalii de la Hurez. De asemenea, pavimentul foisorului a fost rezolvat într-un sistem decorativ-figurativ, figura centrală fiind un păun, element decorativ ce revine destul de des în vocabularul decorației brîncovenești.

Accentuarea — din punct de vedere plastic-decorativ — a acestui element central al fațadei de est a incintei va crea pentru întregul ansamblu un punct major de interes.

Un alt element important în desfășurarea fațadelor ca și a volumetriei generale este turnul aflat pe fațada de sud-vest și care a suferit în timp, datorită lucrărilor efectuate, degradări ale volumetriei inițiale. Astfel, proiectul propune desfacerea zidărilor ce închid arcadele de la etaj și refacerea acestor arcade ce se reazemă pe coloane de zidărie; de asemenea, se propune refacerea scării ce făcea legătura cu nivelul superior, stabilindu-se astfel o posibilitate de evacuare sau de discontinuitate a circuitului de vizitare; se propune desfacerea șarpantei și învelitorii ca și refacerea lor în spiritul de rezolvare a întregului acoperiș, cu pantele și materialul de învelitoare adecvat; la interior, refacerea tencuielilor interioare este propusă a urmări sistemul general cu stucaturi, iar a pardoselilor cu cărămidă de epocă.

Fațada de vest, adăugată în secolul al XIX-lea, este păstrată cu singura deosebire că proiectul propune un geamlie asemănător celui care închide circulația la nivelul principal și la cel al parterului. Astfel, este realizată o unitate, iar pentru spațiile de la parter ale viitorului muzeu, o galerie importantă pentru rezolvarea fluxurilor de circulație din această parte a muzeului.

Privind în ansamblu, se poate constata caracterul unitar pe care îl păstrează fațadele, precum și accentuarea plastică —

Detaliu bază

prin contrast (numai pe fațada de est) a zonei brîncove-
nești.

*

Proiectul propune și extinderea actualului parc, aflat pe
latura de est a străzii, ce are acces, în momentul de față, cu
ansamblul, astfel încît zona verde să contribuie la punerea în

valoare a ansamblului de arhitectură. Pentru a se realiza extin-
dere, se propun îndepărtarea și desfacerea tuturor construc-
țiilor improvizate, aflate pe zidul de sud al incintei, atît către
incintă cît și în exterior. De asemenea, parcul actual trebuie
parțial remodelat pentru realizarea unei integrări în volume-
tria generală.

SUMMARY

In the central part of the town of Rimnicu Sărat there is one of the
most representative monuments of mediaeval civilian architecture (Prince
Brîncoveanu's epoch). The project suggests works of preservation, conso-
lidation and restoration to be made on the Princely House, built at
the end of the 17th century. Over the first half of the 19th century

it was subject to a number of changes brought about by a change in
its functions. While maintaining subsequent additions, with the stress,
however, laid on the Princely House, the project suggests both inside
and outside works in keeping with the characteristics of the architec-
ture, specific to each stage in its building up.